

Przedsięwzięcie „ReZONE. Cyfrowa i ekologiczna transformacja Festiwalu Rezonanse”, jest dofinansowane przez Unię Europejską Next Generation EU w ramach Krajowego Planu Odbudowy.

Cerkiew Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Prusiu znajduje się na zachodnim krańcu wsi, położonej w dolinie rzeki Rata, przy dawnym trakcie biegnącym do Potylicza i Rawy Ruskiej. Wieś znana była dawniej pod nazwami Prośnia, Prosyje i Prussie, a wzmiankowana jest już w XV wieku. Dawniejszy zespół cerkiewny znajdował się po południowej stronie drogi, w miejscu dzisiejszego cmentarza. Obecny usytuowany jest po jej przeciwnej stronie.

Świątynia, która stoi tu dzisiaj, została wzniesiona w latach osiemdziesiątych XIX wieku i konsekrowana w 1888 roku. W tym samym czasie wykonano polichromie oraz przegrodę ikonostasową, które w większości zachowały się do dziś. Obok cerkwi znajduje się wolnostojąca, drewniana dzwonnica z tego samego okresu.

Zanim podejmiemy bliżej, warto wiedzieć, jak wygląda dojście do świątyni.

Parkować można na poboczu drogi w okolicy kościoła. Droga jest mało uczęszczana, jednak należy zachować ostrożność przy wysiadaniu z samochodu. Kościół usytuowany jest bokiem do drogi i do wejścia.

Ścieżka prowadząca na teren świątyni wyłożona jest kostką brukową. Aby wejść, trzeba pokonać sześć stopni prowadzących w górę. Po prawej stronie znajduje się poręcz. Po wejściu na górę mija się szeroką bramkę, otwartą na stałe. Tu warto na chwilę się zatrzymać, by wyobrazić sobie otoczenie.

Widzimy przed sobą cerkiew, zorientowaną bokiem do drogi i do wejścia, zaś w tyle, po lewej stronie widać dzwonicę. Jest to wolnostojąca, drewniana budowla z tego samego okresu co cerkiew, wzniesiona w konstrukcji słupowo-ramowej, na planie

kwadratu, dwukondygnacyjna, z szerokim, czteropółcaciowym dachem krytym blachą. Ściany dzwonnicy pobite są pionowym deskowaniem.

Stojąc w tym miejscu, mamy również przed sobą bryłę samej cerkwi. Jest to drewniana, orientowana świątynia o trójdzielnym układzie osiowym. Składa się z sanktuarium, nawy oraz prytworu, zwanego też babińcem. Wszystkie te części mają jednakową wysokość ścian, co nadaje budowli zwarty i harmonijny charakter.

Cerkiew wzniesiona została w konstrukcji zrębowej, zwęglowanej na obłap, czyli zbudowanej z drewnianych bali, których końce zazębiają się w narożnikach i wystają poza obrys ścian. Budowla stoi na kamiennej podmurówce. W połowie wysokości ścian biegnie płytkie opasanie w formie dachu okapowego, wspartego na końcach belek ścian. Ściany powyżej opasania pobite są pionowym deskowaniem, a wszystkie połacie dachowe, pokryte są blachą.

Po obejrzeniu bryły można iść dalej, uważając na jeszcze jeden stopień, znajdujący się przed nami. Następnie, idąc prosto przez około dziesięć metrów, dochodzimy bezpośrednio do wejścia do kruchty.

Jest ono otwarte i składa się z dwóch stopni. Po wejściu do środka drzwi prowadzące bezpośrednio do wnętrza świątyni znajdują się od razu po prawej stronie. Są zamykane na klamkę i otwierają się lekko. Należy zwrócić uwagę na dodatkowy próg.

Po przekroczeniu progu znajdujemy się w prytworze, czyli babińcu, pod niewielkim chórem śpiewaczym. Jest to przestrzeń przejściowa między wejściem a główną nawą. Chór umieszczony jest nad wejściem, wsparty na słupach, z deskową balustradą i profilowanymi parapetami. Dostępny jest schodami po lewej stronie, patrząc od wejścia do świątyni. Jego obecność wyznacza niższą przestrzeń wejściową i otwiera się ku wnętrzu cerkwi.

Idąc na wprost około dwóch metrów, dochodzimy do głównej przestrzeni nawy, gdzie po prawej i lewej stronie ustawione są ławki. Nawa stanowi dominantę całego wnętrza. Jest szersza od pozostałych części cerkwi i ma plan zbliżony do kwadratu. Otwiera się arkadowymi prześwitami w stronę prytworu, sanktuarium oraz bocznych aneksów, tworząc wysoką przestrzeń. Podłoga w nawie jest drewniana, środkiem pokryta dywanem.

Nad nawą wznosi się ośmiopłaciowa kopuła osadzona na wysokim tamburze, czyli rodzaju „bębna”, na którym stoi kopuła, unosząc ją ponad wnętrzem. To ona nadaje wnętrzu wyraźny pionowy charakter i wpływa na akustykę, w której dźwięk długo się utrzymuje i równomiernie rozchodzi po całej przestrzeni. W tamburze znajdują się okrągłe świetliki, przesłonięte blachą poszycia dachowego.

Na wprost widzimy sanktuarium, czyli część cerkwi, w której znajduje się ołtarz. Podłoga w tym miejscu jest podniesiona w stosunku do nawy, wyraźnie wydzielając tę przestrzeń. Sanktuarium oddzielone jest od nawy ikonostasem.

W sanktuarium znajdują się obrazy Chrystusa Pantokratora i Bogurodzicy Hodigitrii, a także wizerunki św. Mikołaja oraz Narodzenia Bogurodzicy. Powyżej umieszczono cykl Apostolskiego Deesis oraz sylwetową ikonę Ukrzyżowania.

Na ścianach sanktuarium umieszczone są pełnopostaciowe wizerunki świętych: Apostołów Piotra i Pawła, biskupów–liturgistów Bazylego Wielkiego i Jana Złotoustego oraz mnichów Cyryla i Metodego. Na sklepieniu znajduje się gołębica w promienistej glorii – symbol Ducha Świętego – adorowana przez cherubiny i anioły.

W szczycie ściany zachodniej sanktuarium, w dekoracyjnym kartuszu, umieszczona jest inskrypcja fundacyjna o treści:

„Ten Dom Boży wzniesiony i ozdobiony staraniem Dostojnego Ojca Wasyla O. Pleszkewycza, miejscowego proboszcza, i Szanownej Gromady, i finansowym wsparciu Teodora Martyna na chwałę Boga! Roku 1887”.

Dekoracja malarska obejmuje również pozostałe części wnętrza. Na bocznych ścianach nawy znajdują się sceny Zwiastowania Bogurodzicy oraz Objawienia Pańskiego, czyli Chrztu Chrystusa. W tamburze umieszczono sylwetki świętych Ewangelistów. W prytworze przedstawiono sceny Przemienienia Pańskiego, Sądu Ostatecznego oraz Zmartwychwstania Pańskiego. W kruchcie i zakrystii zachowała się malarska dekoracja patronowa.

Całe wnętrze cerkwi pokrywają polichromie ornamentalno-figuralne. Na sklepieniach przedstawiono niebieskie, usiane gwiazdami niebo. Na ścianach znajdują się sceny figuralne, ujęte w iluzjonistyczne motywy architektoniczne i dekoracyjne, takie jak cokoły, fryzy, bordiury, kolumny, pilastry, płyciny oraz ornamenty roślinne i kwiatowe. Malowidła podkreślają wewnętrzne podziały i tektonikę budynku.

Od 1947 roku cerkiew jest świątynią katolicką, należącą do parafii św. Józefa Robotnika w pobliskiej Werchracie. Od 1993 odprawiane są w niej także nabożeństwa greckokatolickie.

Opracowanie przygotował Jarosław Giemza